

Zuzana Kučerová a kol.

2

Vzpomínkováť

Skutečné příběhy, které jste možná prožili i vy

Vzpomínkomat 2

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.albatrosmedia.cz

Bizbooks®

Zuzana Kučerová a kolektiv
Vzpomínkomat 2 – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2018

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS **MEDIA**

Zuzana Kučerová a kol.

2

Vzpomínkováť

Skutečné příběhy, které jste možná prožili i vy

Obsah

Úvod	5
ŽIVOT MEZI PANELÁKY	8
ZAŽIJEŠ VOJNU!	32
CO JSME SI UŠILI A CO JSME PODĚDILI	46
TAK KAM LETOS?	104
ZÁZRAKY MODERNÍ DOBY – TELEVIZE A ROZHLAS	152
SLÁVA ČESKOSLOVENSKÉMU FILMU	166
HRDOST	186
JE TO JENOM SPORT	206
REKLAMA JAKO ODRAZ SPRÁVNÉ DOMÁCNOSTI	248
DĚDA MRÁZ K NÁM NIKDY NECHODIL	290
Závěr	322
Poděkování	324
Seznam literatury	325

Úvod

Dát dohromady knihu o životě v Československu od padesátých do osmdesátých let minulého století znamenalo vyslechnout si desítky příběhů. Některé byly nenaplněné, protože jim totalita zabránila dojít do cíle. Jiné byly odhodlané. Třeba když maminky vyprávěly, jak chtěly svým dětem na Vánoce koupit banán nebo pomeranč. Další byly rozkouskované. Přece jen je to pro někoho už TAK dávno.

A všechny byly nostalgické. Stačilo říct slovo zima. Bývala „opravdová“, dlouhá, těžká. Každý kopec byl sjezdovkou a jezdilo se z něj denně několik hodin. Dokonce jako kdyby byl i sníh bělejší. Sousedí jako kdyby si byli blíží. Moc si nezáviděli, protože jejich obyvčky vypadaly úplně stejně. Rodiny byly více spolu, scházely se u televize a rozhlasu při důležitých sportovních utkáních a zahradničních filmech. A kino. Mladí lidé viděli v kině všechno, co se objevilo. Jednalo se o povolenou a cenově dostupnou zábavu. Z oblíbených filmů pak sbírali plakáty a letáčky, kterými si polepovali své pokoje. A mnoho těch plakátů dodnes vidí před očima.

Vzpomínka zůstává subjektivní a citově zbarvená tak, jak ji zbarví povaha jejího autora. A tak je tato knížka zbarvená nostalgií všech, kdo se na ní se mnou podíleli. Aniž bychom chtěli z historie vytvářet milý nekritický kýč, sepsali jsme dohromady knihu, která se usmívá nad dovolenými v Rumunsku a pozdechne si nad hokejovými vítězstvími nad Sovětským svazem.

Zuzka Kučerová

Život mezi paneláky

Neužila jsem si dětství ani v paneláku, ani v jeho protipólu – vícegenerační vile. Panelák jsem si otestovala až jako tříadvacetiletá, dávno po revoluci, když jsem se do něj s kamarády nastěhovala asi na rok a půl. A vybavení bytu pravděpodobně vydrželo s panelákem od prvního dne, co jsme se zabydleli.

Měla jsem parádní postel, kde jsem jednou za čas rovnala prkna pod matrací, aby se mi nepropadal zadek, komodu s klíčkem a hlubokou šatní skříň bez poliček. Všechny dveře v bytě byly lehoučké, skoro jako z papíru, a o dvoukřídlých dveřích jsme si mohli nechat zdát. V mém pokoji byl superpraktický strakatý nízký koberec (takový, na němž není vidět žádná špína ani chlupy) a v kuchyni povinné linoleum. To mi okamžitě připomnělo hodiny výtvarky na gymplu – myslím, že na linoryty je tento materiál perfektní. Kuchyňská linka měla správně naoranžovělou barvu, úchytky na zásuvkách byly z plastu a trouba se zapalovala sirkou, kterou jste u hořáku museli podržet několik vteřin.

Koupelna v jádru bytu, resp. domu, byla samozřejmě nejlepší. Musím ale říct, že náš paneláček měl příjemnou zvukovou izolaci a jediný zvuk, který mi prozradil, že jsou naši sousedé doma, byla tekoucí voda v koupelně. Byl to malý panelák s výtahem, na obou jeho stranách dodnes rostou stromy, stojí lavičky a mezi nimi je pár dětských prolézaček. Kousek od domu je menší supermarket, školka a základní škola. Zkrátka miniměsto ve městě. A tak to také kdysi začalo.

Lidi chtějí do města, tak jim to umožníme

Paneláková sídliště se u nás začala stavět v padesátých letech. Rozmach panelových domů, díky němuž v nich dodnes žije až čtvrtina populace, ale přišel za normalizace. Během sedmdesátých let se postavila více než polovina všech paneláků, které v Česku stojí. Od padesátých let do konce, tj. do roku 1991, bylo dohromady postaveno přes milion nových panelákových bytů.

Výstavba sídlišť de facto změnila populační mapu naší země. Lidé chtěli z venkova do měst, a tak pro ně byla vystavěná nová města. Na sídlištích vznikla obchodní centra, školy i nové zastávky hromadné dopravy včetně metra. Největší sídliště se stala světem sama pro sebe. Množství lidí, které v domech žilo, dodávalo jedincům nový pocit anonymity a odbourávalo zvyk zdravení sousedů, ale mnoho dětí si tuhle zástavbu užívalo jako vlastní obrovskou lego stavebnici.

Jednou z nedílných součástí bydlení v paneláku byly pořadníky na byty. Když jste založili rodinu a měli jste štěstí, stát vám dal byt. Specialitkou byly výměny bytů, které probíhaly naprosto běžně. Epickou ukázkou, jak takové výměny přes inzerát fungovaly, je film **Kulový blesk** z roku 1978. Rudolf Hrušínský zde organizuje dvanáctinásobnou výměnu a ve filmu se v podstatě setkáte se všemi typy normalizačního bydlení.

Rodina musí být pohromadě

Totalita měla kromě paneláků ale i další specifikum. A tím byly vícegenerační domy. Zatímco dnes si stavíme (pokud na to máme) obrovský dům s tím, že ho jednou možná přenecháme dětem, nebo si do něj nastěhujeme rodiče, když budou potřebovat naši péči, tenkrát se domy stavěly jinak. Až dcera vyroste, přivede si chlapa, vezmou se, budou bydlet i s dětmi v přízemí – a všichni budeme spokojení. Bez debat, bez otázek, jsme přece šťastní, že nežijeme

v tom paneláku. Podobné stavby existují i dnes, ale jejich obyvatelé už uvažují trochu pokrokověji.

Interiéry

No a ať jste žili v paneláku, cihlovém domě nebo ve vlastní vile, interiér mohl být podobný. Panelákové byty vypadaly takřka identicky, protože na svého majitele čekaly v podstatě hotové, ostatní byty a domy byly častěji „ozvláštněné“ starším kusem nábytku nebo v nich hrálo roli výrazné okno apod.

Slavná československá sídliště

Jižní Město, Praha – začátek stavby v roce 1971

Severní Město, Praha – 70.–80. léta, Prosek, Bohnice, Ďáblice, Čimice, Kobylisy, Letňany

Petržalka, Bratislava – 70. léta

Lesná, Brno – 60. – 70. léta

Košická sídliště – stavěná od 50. let

Janov, Litvínov – 70. léta

Máj, České Budějovice – 80. a 90. léta

Poruba, Ostrava – 50. léta

Pamatujete, co všechno se v socialistickém bytě dalo najít? Do posledního detailu to přiblížila výstava Husákovo 3+1 v pražské Galerii VŠUP v roce 2007 nebo Paneland v brněnské Moravské galerii do března 2018.

Nábytková sektorová stěna, které vládne černobílá či barevná televize,

konferenční stůl a pohodlný gauč. Vedle gauče stoleček nebo košík na časopisy. Broušené sklo před knihami ve vitrinách, ze kterých děti každý víkend musely utírat prach. Z nízkého stropu visí lustr s mléčným stínidlem. Tak vypadal obývací pokoj téměř v každé československé rodině.

Ani kuchyně se příliš nelišily. Tapety okolo jídelního stolu, ošoupané na místech, kam si lidé sedali nebo kde bylo celkově více pohybu. Skleničky od hořčice, slavnostní sklenice na nožičce na kávu se šlehačkou, plastové barevné hrníčky na šťávu, růžový porcelán, sifon a talíře s kytičkami na stranách.

Jaký nábytek měli úplně všichni

V roce 1971 byl uveden do prodeje nejdéle vyráběný poválečný typ sektorového nábytku. U-101, neboli Universal, navržený Jindřichem Halabalou, měla doma snad každá rodina. Existovaly varianty pro obývací, ložnicí a dětský pokoj. Nábytek se skládal z otevřených, uzavíratelných a prosklených dílů a jeho stavebnicovým vlastnostem se zkrátka nedalo odolat. Navíc nebylo moc možné sehnat něco jiného. Skládačky z menších a větších skříněk se v době největší slávy objevily i na mnoha pracovištích – v kancelářích, nemocnicích i školách.

Perličky

V činžovních domech byla v koupelnách okna do světlíku, díky čemuž bylo slyšet skrz celý dům. To byl důvod, proč se v koupelně nesmělo mluvit o politice. Když byly paneláky nové, byly některé z nich vskutku naprosto identické. Občané, kteří do nich byli čerstvě nastěhováni, se tak občas nemohli trefit do svého vchodu.

Umělohmotný odkapávač, hliníkové příbory a pískací konvice na vodu. Kdo měl štěstí, byl vlastníkem např. ručního elektrického šlehače Merkuria, který oslňoval svou univerzálností. Šlehal, mixoval, mlel kávu.

V koupelnovém jádru nad vanou klasicky visela šňůra na prádlo a jedním z „majstrštyků“ bylo umyvadlo na rohu vany. I tady vládl plast – pokrokový materiál, který jste si mohli užít jako kalíšek na kartáček, skříňku se zrcadlem i koš na prádlo.

Ložnicím či dětským pokojům dominovaly často válečky a praktické peřináky, které sice nebyly „kdo ví jak krásné“, ale musí se jim nechat praktická vlastnost – otevírání shora i ze strany. V malých bytech, kde bylo potřeba mít vychytaný každý centimetr, se to náramně hodilo. I proto bylo tak důležité sehnat kuffíkový šicí stroj. Šít potřebovala každá rodina a mít k tomu skladný stroj, ideálně značky Lada, který nezabíral příliš prostoru, to byla výhra.

Město ve městě

Jak jsem již zmínila, sídliště byla města ve městě. Husákovy i starší děti byly pak přímými svědky zrodu těchto měst a jejich dětství je často úzce spojeno s výstavbou. Odpoledne trávily mezi panely a bagry a měly tak ideální prostředí pro hry na vojáky, na schovku nebo na babu. Panelová bludiště nabízela prostě své výhody.

foto report z výstavy Paneland

OBÝVACÍ STĚNA U-84

OKRESNÍ
PRŮMYSLOVÝ
PODNIK SVITAVY
SE SÍDLEM
V PULIČCE

ha

BYTOVÁ STĚNA MARS

UP ZÁVODY ROUSINOV

BALENI

Typové číslo: 615 815-2990

Jednotlivé díly lze různě kombinovat a vybrat různé sestavy. Do bytové stěny MARS je rovněž zařazena vysoká lavka sáňka s prostorem na klobouky. **PROVEDENÍ — DOKONČENÍ:** Přední a vnitřní plochy skříňek jsou dířkované překročnou dřívou a mašena. Plochy jsou dokončeny polyuretanovým lakovým nátěrem. Ostatní plochy a rohy jsou dokončeny nitrocelkem mat. **BALENÍ:** Bytová stěna a stůlek jsou expedovány volně a jednotlivé kusy jsou chráněny textilními obaly. Dílky jsou demontovány a vloženy v PE sáčkách, který je vložen do zásuvkové skříňky. Společenský stůlek je rovněž demontován a balen do obalu z vlněné lepenky. Stěnu MARS lze dokončovat jakýmkoli záložním nábytkem. Modernímu tvarovému pojetí odpovídají soupravy nář. Wilberg, Salzer, Manká a jiné.

Paneláková poetika

Dospívala jsem na pražském sídlišti Pankrác. V tom věku mi bylo v podstatě úplně jedno, jestli žiju v rodinném domě nebo v paneláku, byla jsem ráda, že mám kde spát. Navíc v mnohém náš život fungoval komunitně, podobně jako na vesnici, v zimě jsme vyběhli z paneláku, nazuli si lyže a lyžovali celé dny na Kavčích horách. Můj syn si později hrál na vojáky v příkopech při stavbě dalších částí sídliště. Telefony v domácnostech nebyly zvykem a na sídlišti byla jen jedna budka. Pamatuju si, že jedné rodině v domě se takhle narodilo doma miminko. Tatínek lítal po okolí a nemohl sehnat fungující telefonní budku. Než se mu podařilo zavolat sanitku, bylo dítě na světě.

Zora J.

Co jsme měli

Měli jsme obývací stěnu Radikal. Na ní nahoře stály vystavené prázdné lahve od zahraničního alkoholu. Taky bulharská keramika, váza z hutního skla, která by přerazila nohu i mamutovi, a svázané ročníky Stadionů. V bytě v Litvínově byly na zdech v kuchyni lakované tapety. Vůbec nešly sundat! Vlastně v celém bytě jsme měli tapety. Takové, které měli všichni, se často se objevovaly v televizních inscenacích. A peřiňák byl nezbytná součást domácnosti! Stejně jako květinová tyč.

Klára M.

Návštěva u Aleny

Do jara 1966, to znamená do mých pěti let, jsme bydleli v třípatrovém činžáku s hezkým číslem 123. Byl postaven asi tak v třicátých letech minulého století. Kolem vchodových dveří měl lesklé černé dlaždice a odlišoval se tím od všech ostatních nejen v ulici, ale v celém městě.

Měli jsme v kuchyni velký stůl, pod kterým se dalo lézt a hrát si. Na zemi bylo barevné lino, asi zelené, a na něm světlý vzorek – něco jako padáčky z odkvetlých pampelišek. U kamen byl odlišný pruh lina a na něm pohovka. Myslím, že mi takové pole působnosti tenkrát úplně stačilo, a co bylo navíc, tím se to ještě vylepšilo.

V předsíni byla dvoupatrová police s hračkami. Náš Mirek měl už tehdy svědomitou povahu, měl všechna autíčka pěkně naskládaná vedle sebe a na čestném místě měl postavený plechový pá-

sák na baterky. Asi nejvíc ze všeho si ale cenil maličkého skútru. S tím si skoro ani nehrál, spíš ho vystavoval a obdivoval.

Na dvoře bylo klepadlo na koberce a jinak skoro nic, jen holé zdi a v rohu snad i malé pískoviště. Ale to nám stačilo, měli jsme fantazii a uměli se zabavit kdykoli a kdekoli. Mně se například zdálo podivuhodné, že jedno z oken (nahore ve druhém patře) je naše vlastní a že tam někde za ním je maminka, i když zrovna na ni není vidět.

V naší ulici bývaly obchody a nad nimi byty. Po jedné straně si pamatuju zídku se zábradlím, chodník za ní byl o něco níž než ten protější a dalo se tam koukat do suterénních oken. Blízko také byla dřevěná lávka přes řeku a chodit po ní bylo dobrodružné – tu a tam byla pod nohama mezera a prosvítala voda. Nedaleký most také budil úctu. Byl dlouhý, kovový, s obrovskými oblouky. Přes něj jsme ale chodili tak málo, že si ho pamatuju až z pozdější doby.

Mám za to, že v jakém prostředí člověk vyrůstá v nejtětlejším věku, takové je mu už celý život blízké – i kdyby si ho třeba moc nepamatoval.

Alena H.

Zažiješ VOJNU!

Pro mě je vojna, případně nástup do armády, především povinná součást zápletky skoro každé správné pohádky. Že to byla běžná věc v životě mých rodičů, si už stěží dovedu představit. A přitom to jejich generaci muselo formovat víc než cokoli jiného. Nejde ani tak o přerušení slibné kariéry, jako o zásah do života mladých lidí. Prožíváte lásku v tom nejhezčím věku a musíte zmizet na dva roky. Na druhou stranu – právě odtud mívají muži ty nejvěrnější kamarády až do konce života.

Svatá knížka

Základní vojenská služba byla pro mnohé spíš absurdní záležitost, i když je pravda, že někteří mají dojem, že by dnes mladým mužům nějaká „disciplinární dovolená“ prospěla. V té době se ale většině kluků moc nechtělo. Důvodů bylo více – nutnost ostříhat si vlasy (třeba pro volnomyšlenkáře to bylo obrovské bolestné gesto), opuštění první lásky a přátel, strach ze šikany, obecná nechuť ke zbraním a bojům, a pro mnoho kluků to byla zkrátka „úplná blbost a zbytečnost“. Jak získat modrou kníž-

ku, neboli zproštění branné povinnosti, bylo oblíbené téma kluků ve věku sedmnácti až dvaceti let.

Nebylo to snadné. Modrá se dala získat na základě fyzické nebo psychické nezpůsobilosti. Ideální bylo mít známé mezi doktory, ale to se každému nepoštěstilo. Chlapci si často prošli psychiatrickou léčebnou, aby na vojnu nemuseli, trápili se hladovkou, aby one-mocněli, byli si ochotni raději zlomit nohu apod. Někteří chudáci studovali, aby vojnu co nejvíce oddálili, jiní si pořídili rodinu. Když se nezadařilo,

dostali namísto modré šedou a museli si na vlastní kůži vyzkoušet život mezi kasárnami.

Život v uniformě

Jednou z báječných vlastností vojny byla lokalita. Velmi běžně se rukovalo na druhou stranu Československa, asi aby nebylo tak jednoduché na pár hodin upláchnout. Nastupovalo se na jaře a na podzim a počátky byly nejkrušnější. Nejmladší vojáci se stávali terčem více či méně hrubých žertíků. Holubi – neboli bažanti – museli star-

ším vojákům sloužit a nemohli si dovolit spoustu věcí, které oficiální pravidla kasáren povolovala.

Namátkou k vnitřnímu chodu, kterému veleli starší vojáci, tedy mazáci (druhý ročník vojny) a supráci (poslední půlrok vojny): bažanti nesměli ani ve volném čase nosit oblečení z domova, museli nosit kanady zapnuté až do posledního patra, nesměli si přes den sedat na postel, kromě snubního prstenu nesměli nosit žádný šperk. Pravidel bylo mnohem více a lišila se stejně, jak

se lišila přívětivost podmínek na daném místě nebo v konkrétní rotě.

Co bylo ale obdobné, byly rituály, kdy se z bažantů stávali mazáci. Většinou se pořídily litry alkoholu a starší vojáci křtili mladší kolegy třískáním opaskem. Mladší vojáci se pak opili a byli šťastní, že jsou zase o krok blíže normálnímu životu. Lampasáci, kteří vojákům veleli oficiálně, se hierarchií mezi vojáky příliš nezabývali. Pro ně bylo důležité, že mají na rotě klid.

Jestli bylo něco pro všechny účastníky vojny stejné, pak to bylo pověstné jídlo. Možná že jíst každý den neidentifikovatelnou hmotu, která vám nechutná, je jedna z těch věcí, jež z vás udělají chlapa?

Dalším tématem, které stojí za zmínku, jsou vycházky. Jít ven na pár hodin, případně dní, znamenalo několik výhod: vidět svou dívku a strávit s ní celý čas v soukromí, a pokud voják slečnu neměl, tak se pořádně opít a mít sex s nějakou dívkou, která se namanula.

Kromě schválených vycházek byly ve hře často neschválené díry v plotě, a tak vznikala spousta historek, které si kamarádi z vojny vyprávějí dodnes.

Kdybych měla ještě zapřemýšlet, co bylo na vojně pozitivního nebo přitažlivého, jsou to paradoxně nenáviděné uniformy. To, co z mužů dělalo tak trochu stádo ovcí, v ženách vzbuzovalo touhu. Když se po městě procházeli vojáci, ženy se za nimi vždycky otáčely. Uniformy jim zkrátka sluší a na holky to funguje. Nejen fyzicky, ale vyvolává to i určitý pocit bezpečí a odvahy. Vyjít hrdě v uniformě mezi lidi „v civilu“ mohlo být tedy aspoň částečné zado-stiučinění. Vojáci vzbuzovali důvěru tenkrát a u mnoha lidí to platí dodnes. Jak říkávala naše rodinná známá: Ze stopařů беру jenom holky a vojáky!

Vojenský harmonogram

- **Budíček** – Před šestou ranní dozorcí řval na chodbě „budíček!!“ a za minutu už musel být voják nastoupený na place na rozcvičku.
- **6:00 Rozcvička** – Když někdo přišel pozdě, musel dělat kliky. Jinak jsme běhali třeba 2 km, trvalo to asi půl hodiny.
- Rozchod a příprava na snídani
- Snídane
- Nástup na place a rozvod do zaměstnání
 - cvičení, pochod, střelba, čištění zbraní
 - delší pochody
- V poledne oběd a zase práce
- Rajóny – uklízet, lítat s hadrem
- **16 hodin konec** (a někdy se pak šlo do hospody)

Vaše *PŘÍBĚHY*

Netradiční vojna na dráze

Když jste si vybrali správné zaměstnání, mohli jste mít vojnu kratší, navíc placenou a s volnějším režimem. To se povedlo i Janu Klofáčovi, který díky tomu, že byl zařazen do přípravných kurzů na strojvedoucího, šel na vojnu jen na pět měsíců. Příjímačem prošel v Novém Bohumíně, další čtyři měsíce pak prožil na vojně v Praze.

Hned při nástupu si mě v přijímači „oblíbili“, protože jsem měl dlouhé vlasy. Velitel přijímače si osobně počkal, až mě oostřihají dohola. První týden jsem se tak vůbec nedostal na rozcvičku, protože jsem každé ráno myl záchody. Aspoň jsem byl v teple, protože byl únor, takže byl hrozný mráz a rozcvičky probíhaly jenom v košili. Horší ale byl denní výcvik, kdy při pořadových cvičeních foukal silný vítr, takže jsme pak měli úplně omrzlý obličej. Naši velitelé byli ale dost fěr, nácviky procházeli s námi. Jednou náš velitel takhle spadl do potoka, a když jsme došli do kasáren, byl komplet ztuhlý.

V Bohumíně jsem byl měsíc a během té doby se mi podařilo dostat se i do nemocnice. Při cvičení, kdy jsme měli pronést „tajnou“ zprávu nepřátelským územím, jsem si strčil papírek do ucha a už jsem ho nevyndal. Musel jsem tedy do Opavy do nemocnice. Když doktor dostal papírek ven, přečetl si tajný vzkaz: „Po boji se zotavíme!“

Po měsíci jsme se museli přesunout do Prahy, protože naši předchůdci odešli do civilu a bylo potřeba zajistit provoz na všech pražských seřadovacích nádražích. Moje vojna tedy proběhla na nádraží Praha-Bubny, kde jsem pracoval jako posunovač, střídavě na denní a noční směny. Někdy se taky stalo, že žádný vlak nepřišel, a tak se pospávalo, nebo jsme zaskočili do hospody „na večeri“.

Neměli jsme ani kasárna, ale ubytovnu na Spořilově u dnešního metra Kačerov. Někdy jsme vyběhli i mimo povolené vycházky pomalu jen v trenkách zahrát si fotbálek nebo do hospody karty. Noční poplachy nebo nečekané kontroly nám nehrozily, protože předšichtou jsme měli podle předpisů povinný odpočinek, a navíc by nám civilní vrátnice dala včas vědět. Oproti klasic-

kým vojákům, kteří měli jen žold, jsme pobírali plat od dráhy s tím, že půlku jsme dostali my a druhá část šla, tuším, armádě. Protože jsme neměli ani kuchyň, dostávali jsme ještě i lístky na obědy a ty jsem často proměňoval v hospodě na Bohdalci za krabičky tresčích jater, na kterých jsem v té době „ujížděl“. Historky o nepoživatelných vojenských obědech se mě tedy netýkaly.

Za holkama se samozřejmě prchalo, a i když měl člověk povolenou vycházku, mohl mít problém. Tady v Praze byla nejhorší posádka na Náměstí Republiky, jejich hlídky byly postrachem každého vojáka. Když chtěli, při kontrolách si na něm téměř vždycky něco našli. Špatně zastřižené vlasy, zkrácená kravata, odznáčky – my jsme si samozřejmě vymýšleli vychytávky, abychom byli na té vycházce za frajery. Dohromady byla ale moje „vojna“ spíš taková „civilka“ a vzpomínám na ni s úsměvem.

Jan K.

Rande

Když jsem byl na vojně, dal jsem si rande s holkou ze sousední vesnice, co na mě furt najížděla. V sobotu večer jsem se vypravil na smluvené místo a ona nikde. Já byl docela naštvaný a večer se potkal s kolegou Slovákem, který se mi vysmál, že tu holku svedl a se mnou tím pádem „vyjebal“. A za dva dny se zjistilo, že s tou samou dívčinou byl ještě další voják. Jenže za pár dnů jsme šli všichni na ošetřovnu na prohlídku přirození a zjistilo se, že ti dva chytli filcky, a kvůli tomu se muselo všechno prádlo v celém baráku komplet vyměnit – deky, prostěradla, všecko, celý dělostřelecký oddíl. A ti dva byli pak dole oholení jak holátka.

Václav K.

Pozdrav z vojny: facka do konce pobytu

Kamarád se dostal po absolvování techniky na roční vojnu někam na Plzeňsko. Byl to podle jeho slov malý útvar, ale vesnice poblíž na něj byla zařízená. Na nějaké dvě stovky obyvatel tři hospody a jeden hotel snad jedenácté kategorie. Ten sloužil k ubytování na jednu noc, když za vojáčkem přijela milá, manželka či kdokoli, kdo potřeboval nějaké útočiště.

Po nástupu se seznámil s několika kolegy, již také inženýry, otipovali si bezpečné a nebezpečné vojáky, hlavně poddůstojníky, kteří bývali kvůli své podlézavosti a řitnímu alpinismu nejnebezpečnější. Jak bývalo na vojenských útvech zvykem, velitel byl omezený blb s neuvěřitelnou minulostí, ale to je jiný příběh.

Do hospody chodili vojáci bez opušťáku, tedy povolení dočasně opustit útvar, nikoli do vesnice, kde byl hotel, ale do ještě menší víscky. Tam totiž nejezdila letadla. To byla vojenská kontrola, která navštěvovala hospody. A když uviděla vojáka, prolustrovala ho, zdali má povolení opustit své druhy ve zbrani.

Jednou se v menší „nelítačkové“ vesnici chystala na víkend zábava a absolventi si řekli, že ji musí navštívit. Po ujištění, že velení útvaru už odjelo domů, prolezli jako obvykle dírou v plotě a zanedlouho už si poroučeli na právě se rozjíždějící zábavě pivo. Kapela spustila a místní chasníci to na parketu roztáčeli s holkama. Jedna z nich se kamarádovi líbila a při dalším kole pro ni zašel. Neslyšel často se opakující „s vojáky netančím“ a dvojice začala nejprve rychle křepčit, pak muzika spustila pomalý kus a přišlo tělo na tělo.

To se ovšem vesnickému mládenci, který si děvče podle všeho nárokoval, moc nelíbilo. Zvedl se, přišel k dvojici a kamaráda vyzval, ať tance včas zanechá, jinak se mu zle povede. To si samozřejmě kamarád nenechal líbit, začli do sebe strkat a nakonec je hostinský vyzval, ať si to jdou vyřídit ven.

Tam místní ale na nic nečekal a ubalil kámošovi takovou pumelici, že ten spadl a skutálel se ze schodů. „Vstávej, srabe,“ řval na něj. Ale kamarád nemohl. Byl v bezvědomí. Musela se volat sanitka, která ho odvezla do nejbližší vojenské nemocnice. Tam ho přivedli k životu. Otřes mozku, naštěstí bez následků. „Co s tím budeš dělat? Zažaluješ ho?“ ptal se ho lékař konající službu, také absol-

vent, na budoucí postup vůči autorovi pecky do hlavy. „Těžko. Bylo to načerno a ještě by z toho byla mimořádk,“ odvětil kamarád. Mimořádk, tedy mimořádná situace, byla pro každého velitele nepřijemná věc, která se musela řešit a vysvětlovat nadřízeným, hrozily finanční postihy, mohl se zarazit i profesní postup. To je pro každého vojáka katastrofa. „Váš starej to snad uhraje bez mimořádky, ale je na tebe pěkně nasranej. A chce tě zavřít,“ upozornil mladý doktor. Byl to malý útvar, takže hrozila maximálně pětidenní basa, ale každý další den strávený v armádě se považoval za naprosto zbytečný.

A tak slovo dalo slovo, solidarita absolventů zafungovala a kamarád už se na útvar nevrátil. Do civilu ho propouštěli z nemocnice, kde sice zůstal šest týdnů přesčas, ale co máte jako lékař dělat? Pořád si stěžoval na bolení hlavy, motolice. Jednou si dokonce někde vyčetl tinnitus, tedy nevyléčitelné cvrčivé zvuky v uších. Doktor jen uznale přitakal: „Velmi dobře.“

V civilních šatech ale všechny příznaky jako mávnutím kouzelné hůlky pominuly.

Martin J.

Výlet za příbuzenstvem

Moje vojna byl nepřetržitý řetězec všelijakých legračních a nepříjemných a průserových událostí. Dnes na to vzpomínám s nostalgií a úsměvem, ale často to hraničilo s vojenským kriminálem.

Narukoval jsem do Vyškova na zámeček a tam byla drezúra. Ale fyzicky jsem na tom byl velmi dobře, takže jsem to zvládal. Například když nováčkovi přišel dopis, musel udělat 20 kliků. To bylo pro mě tenkrát v pohodě, někdy jsem si jich i pár přidal. Moje představy o vojně byly v té době daleko horší, než jaká byla skutečnost. Totéž platilo i o životě v internátu. Dnes se tomu říká šikana, ale my to tenkrát tak nebrali. To bylo prostě automatické, že když přišli mladí vojáci, tak dělali blbečky těm starším.

U přijímače na nás byli ti „supr mazáci“, kteří to měli už za pár, vlastně docela hodní. Když nás pak poslali do jednotlivých oddílů, kde jsme měli dva roky sloužit, už to bylo horší. Já se dostal k dělostřelcům.

Chodili jsme na vycházky – většinou do Vyškova, tam jsme si dali 10 piv a nametení se vraceli zpátky v noci do kasáren, což mělo samozřejmě své následky.

Stalo se mi, že když jsem měl opušták, odjel jsem domů, kde se mi přihodil

pěkný karambol. Zlomil jsem si palec na pravé ruce. Vrátil jsem se do kasáren a oni mi tam dali ruku do sádry. Krátce nato jsem se rozhodl, že navštívím své příbuzné v nedalekých Střílkách. Odjel jsem načerno z kasáren stopem do Střílek – tenkrát jsem jezdil jediné stopem –

kde jsem navštívil své tetičky. Nejdřív jsem ale zašel k babičce s nadějí, že mi dá nějakou tu dvacetikorunu. Babička řekla, že mi ji dá, ale ať jdu nejdříve k tetce Libuši. Tak jsem tam tedy šel a dostal jsem 30 korun. Cestou zpátky jsem se stavil u strýca Jaroslava a tetka Dolfina

se mě hned ptala, kolik mi dala Libuše, a protože nechtěla být pozadu, dala mně 40 korun. Když jsem se vrátil k babičce, taky mě vyzpovídala a já jsem v tu ránu pochopil, jak to funguje. Tak jsem si trochu přisadil a babička, aby byla první, tak mi tehdy dala 60 nebo 70 korun. To bylo úžasné! Když jsem to sečetl, měl jsem v kapse peníze v hodnotě mého asi dvouměsíčního žoldu. Večer jsem si ještě zaskočil k muzice, a když jsem se vracel do kasáren – opět stopem – usnul jsem v autě a vzbudil se až v Brně. Z Brna jsem si opět stopl někoho do Vyškova, ale to už se rozednívalo. Když jsem dorazil ke kasárnám, všiml jsem si, že jde za mnou chlap v šustákové bundě, a když mě ten chlap viděl, jak hledám díru v plotě, začal na mě hrozně ječet. Vrátil jsem se proto na vrátnici, kde po mě chtěl dozorčí vycházkovou knížku, ale já jsem ho ignoroval a šel dál. O chvílku později ale na vrátnici přiběhl velitel tankového praporu a vynadal vrátnému, jak je možné, že mě nechal jít. Jak jsem ho za sebou zaslechl, začal jsem zdrhat a utíkat na náš barák, kam jsem vlezl oknem. Očekával jsem, že bude vyšetřování, proto jsem se schoval do fotokomory a pilníkem si sundal sádru z ruky. Za chvíli vyhlásili poplach a nástup celého oddílu – to bylo

samozřejmě kvůli mně. Já už jsem byl ale převlečený a bez sádry, takže mě velitel nepoznal.

Po snídani mi na ošetřovně dali druhou sádru, ale na to konto jsem byl předvolán a hrozili mi vězením. Když ale ve vycházkové knize nic nenašli, podplukovník jen našťavaně práskl dveřmi a odešel.

Později se na to ale stejně přišlo a zarazili mi úplně všechny vycházky.

Václav K.

Nucený výlet do dolů

Na vojně jsem sloužil v letech 1949 až 1951. Celkem dva roky a tři týdny. Do přísahe jsem byl ve Znojmě, pak jsem šel do Brna k armádnímu orchestru, protože jsem uměl hrát na všechny plechové nástroje. Na vojně jsem hrál na kontrabas. U muziky to bylo takové volnější, tak se to na vojně dalo vydržet, i když v padesátých letech režim přitvrdil. To jsem byl ještě svobodný, ale svou budoucí ženu už jsem znal. Bydlela taky v Brně, tak jsem za ní chodil skoro každý víkend šest kilometrů pěšky. Jenže pak jsem se dostal do potíží. Jednou na vycházce jsem se s Františkem Navrátilem, co hrával na saxofon s Gustavem Bromem, zašel podívat na koncert orchestru v brněnském hotelu Pasáž (dnešní Slovan). Protáhlo se to a do kasáren jsme se vrátili pozdě. Nemohli jsme to zafixlovat, protože kasárenský důstojník na nás čekal. To byla ta nešťastná padesátá léta, oficiři měli strach a víc nás hlídali. Za trest za pozdní příchod nás poslali na půl roku do dolu v Ostravě, kde jsem musel rubat uhlí.

Bohumír Z.

Jak to bylo, když jste studovali

Ti, kdo studovali vysokou školu, se mohli vojně zdárně vyhnout. Ale někdy na vás její obměny a připomínky číhaly i v posluchárnách.

Na vojnu jsem šel až po vysoké, ale blbě bylo, že už během studií jsme měli dva roky takzvanou vojenskou přípravu. Každý týden jsme museli jít v uniformě na Albertov na vojenskou katedru, kde jsme měli přednášky. Trvalo to celé odpoledne a byla to hrozná nuda. Vyfasovali jsme kopřiváky, které tak škrábaly, že jsem pod ně nosil i v létě dlouhé trenýrky. Protože jsem v tom nehodlal jezdit přes celou Prahu, měl jsem uniformu u kamaráda, kam jsem se jel vždycky převlékat. Po prvním ročníku jsme měli soustředění, kde jsme cvičili s nějakými cvičnými samopaly a podle map jsme vždycky bojovali v Západním Německu, i když jsme se jako bránili.

Druhý ročník jsme pak jeli do vojenského útvaru v Mariánských Lázních, kde jsme museli sedět na politických školeních, a kde už jsme stříleli z ostrých

zbraní. Spalo nás víc než sto v jedné tělocvičně a k jídlu jsme fasovali jen lžici a ešus, žádné příbory. Jídelnu jsme měli společnou s vojáky. Ti, když jim jídlo nechutnalo, ešus prostě obrátili a všechno vysypali a vylili pod stůl. To jídlo bylo chuťově opravdu na vyhození, ale my jsme si to nedovolili.

O pár měsíců později jsem pak šel na vojnu. Měl jsem už vyjednané zaměstnání a jako zubař jsem tenkrát nemohl do Prahy, protože zubařů byl nedostatek hlavně na vesnicích. Dostal jsem se do vojenské nemocnice v Plzni. Prvních devět měsíců jsem v podstatě chodil do práce. Měl jsem zubařský autobus, se kterým jsme jezdili po různých útvarech, a domů jsem jezdil vlastně každý týden, protože jsem u sebe měl dokonce civilní oblečení. Pak jsem dělal důstojnické zkoušky, byl jsem podporučík, a to už jsem si mohl jezdit úplně, jak jsem chtěl.

Tomáš P.

Nemáte korunu na metro?

Když jsem byl na vojně, tak jsem dělal řidiče majoru K., on byl lampasák a já jsem ho vozil na služební cesty. Vždycky, když vešel do kasáren, tak z toho bylo haló, všichni se tam seběhli a salutovali. On byl čahoun, nosil černé brýle, takové dokulata, a koženou lampasáckou tašku ani nemíval přes rameno, jenom zavěšenou na prstě na zádech, schválně na pravé ruce, aby nemusel zdravít. A jak mu salutovali, tak on jen mávl a rychle šel dál, aby se vyhnul jejich předeepsaným hlášením. Prostě jen šel v černých brýlích a mával. Když jsme pak jeli domů, přehlédl jsem nějakou odbočku a jel jsem špatně. Tak jsem se začal omlouvat s tím, že se musím vrátit. A on jenom mávl rukou a řekl, ať se na to vykašlu, že všechny cesty vedou do Říma. Tak jsem jel dál a najednou jsme byli v Jihlavě, když jsme jeli z Českých Budějovic do Prahy!

Na vojně jsme byli s nadporučíkem, jistým panem P., to byl „takovej malej pinda“, dělal nám velitele roty. Byl hrozný škrť. V parku kousek od nás stála

dozorčí budka a dozorčí v ní prodával limonády. Normálně stály asi korunu čtyřicet a nám je dával za korunu padesát. Z toho desetníku se pak různé platilo, když se něco rozbilo nebo byl nějaký problém. A nadporučík P., když šel ven a nachomýtl se v parku, tak se tam pokaždé stavil a jenom říkal: „Dozorčí, půjčte mi korunu na metro!“ A dozorčí mu ji musel dát. Druhý den pak zase: „Dozorčí, neměl byste tam korunu na metro?“ A tak pořád dokola. Taková tradice to byla.

Stanislav B.

Kultura na vojně

Osem mesiacov z vojenskej služby som si odkrútil v Brne na letisku a na tie časy dodnes rád spomínam. Obzvlášť na koncerty – do kasárni vtedy chodili hrávať dnes už hudobné legendy. Takto som z prvého radu počul Věru Špinarovú alebo skupinu Olympic. Raz do mesiaca sme mali povolené vychádzky. Vtedy sme sa všetci poriadne vyumývali a obliekali si čisté uniformy, na krk uviazali viazanky, a vyrazili sme do mesta. Dievčatá na nás mohli oči nechať! Chodili sme na tatarák do reštaurácie na Zelnom trhu a odtiaľ do kina. No aj tak nám bývalo smutno za domovom. Tak sme s chalanmi z kasárne pospájali niekoľko krajčírskych metrov a urobili si z nich provizórny kalendár. Každý deň sme odstrihli jeden centimeter. Kým nám vojenská služba skončila, z krajčiarkeho metra nič neostalo. Novým vojakom sme načmárali na podlahu odkazy čiernym mazľavým krémom – na privítanie. Aby sa hneď naučili, ako zle sa ten krém z podlahy drhne. Rovnakým spôsobom sme na to prišli i my.

Marián P.

Dva zelené střepey z mundúrů

Kdo nebyl na vojně, není chlap. Uniformy mužům sluší. Vojna není kojná. Tak tyhle průpovídky naše generace narozená v šedesátých letech skutečně nenáviděla. Armáda byla symbolem soustavného ponižování, buzerace, „moudrých“ politických rad idiotských komunistických politruků a ztráty jednoho až dvou (ovšem když se zadařilo, tak i více) roků. V neposlední řadě jsme také přicházeli o vlasy, které se tehdy nosily pokud možno co nejdelší.

Říkávalo se, že tzv. modrá knížka (ve skutečnosti šlo o list papíru s potvrzením o vyřazení z armády) patřila do knihovničky každého mladého inteligenta. Jak ji získat, to byl skutečně ohromný problém. Sháněli se známí lékaři, přerežávala se zápěstí (jen malinko, aby se jako řeklo, že jedinec chtěl kvůli nástupu na vojnu spáchat sebevraždu), jedl se nejrůznější sajrajt, aby se před rentgenem žaludku „něco“ našlo, a aby to vydělalo žaludečními vředy aspoň na odklad. Někteří mladí muži, kvůli roku vojny („nevysoškoláci“ si museli odsloužit roky dva) VŠ i vystudovali.

Pak je armáda poslala třeba na východní Slovensko, kde dělali výkonné praporčíky například četám nepřizpůsobivých občanů, jak se dnes říká.

Jeden čerstvý učitel se v podobném prostředí čile adaptoval, měl spravovat armádní majetek – jídlo, šatstvo a taky nějakou pokladnu. Byl vysokoškolák – měl důvěru. Na vojně se samozřejmě kšeftovalo, co se hodilo do civilních domácností, se ztrácelo, prodávalo, půjčovaly se peníze, s úrokem se pak vracely. Nebo taky ne. Moc toho čerstvý „absík“ (absolvent VŠ) nenaspal, protože hned v úvodu pobytu zaznamenal pokus o krádež, za kterou by zavřeli jeho. Nevím, na kolik to bylo běžné, ale říkalo se, že tihle proviantáci (měli na starost zásoby a sklady s šaty, potravinami, botami, zkrátka vším možným) kradou a obchodují na každém vojenském útvaru. Pro české prostředí bylo nezvyklé, že když jednorochní frekventant volal kamarádům z telefonního automatu z Humenného, tak ten mu před uplynutím zaplacené doby začal přikazovat co vteřinu: „Vhodte mincu, vhodte mincu...“ To české telefonní automaty nedělaly.

—

Vztah k vojsku, vojákům a vůbec k uniformovaným složkám obyvatelstva (snad krom železničářů a hasičů) měli tehdy mladí až na výjimky podobný, zvláště kdy šlo o furtáky, tedy vojáky, kteří podepsali „nafurt“. Když se někdo třeba nedostal na nějaký nástroj na konzervatoř, zkusil tu vojenskou v Roudnici nad Labem. Tam se však musel upsat na dlouhá léta. Sloužil by pak ve vojenské hudbě, mundúr stále na sobě. A tak po absolvování školy mladí muži například

navštívili americkou ambasádu. A bylo vymalováno, důsledkem byl okamžitý vyhazov z armády a pokaňhaný kádrový profil. Pořád lepší než socialistická armáda.

—

V brněnském hostinci U tří knížat se jednou studenti stavební fakulty poněkud divoce posílili pivem a u vedlejšího stolu spícímu lampasákovi ukradli čepici.

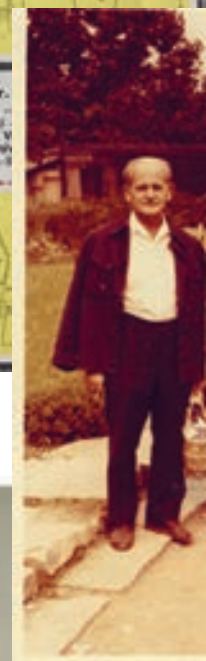
Pak nastal skutečně divoký rej, tancovalo se kolem hučky, každý si ji nasazoval a v závěru večera pak byla poplívána, pošlapána a odkopnuta. Důstojník se po probuzení se ztrátou rychle smířil, možná znal verše Jana Vodňanského: „Šel důstojník z kasáren, hlavu plnou prasáren. Šel důstojník z prasáren, hlavu plnou kasáren.“

Martin J.

Co jsme si ušili a co jsme podědili

Móda není jen nutnost obléknout se, abychom nezůstali nazí a aby nám nebyla zima. Je to přirozený projev vlastního názoru. V době, kdy byly na všechno tabulky a pravidla, si nebylo možné vzít na sebe cokoli (a nebylo to možné ani z hlediska dostupnosti), ale o to víc měl člověk radost ze sebemenší novinky a změny ve svém šatníku. Nutno také připomenout, že málokdo si mohl z finančních důvodů vybírat co na sebe, a tak nosili lidé po dekádách všichni to samé, a maminky šily a pletly a děti dědily. Po sourozencích, po sousedech, a když měly štěstí, tak po příbuzných ze Západu.

Na svoje první džíny si pamatuje pravděpodobně každý, kdo tu dobu zažil. Dnes si pamatujeme mnoho událostí od porodu přes školní a pracovní úspěchy po sportovní vítězství, ale existuje ve větším měřítku nějaký hon za módním kouskem, který „změní náš život“? Kdepak. Máme všechno, stačí si vybrat. Ale džíny za komunismu, to byl důvod k oslavě. A co dělnickým kalhotám z pevného materiálu barveného indigem předcházelo? Pojďme (opravdu krátce) k vývoji československé módy od války.

Tmavé šaty a žádné ženské tvary

Když se všichni vzpamatovávali z války, nebyl prostor pro nějaké kreativní oblečky. Přiletěla ale první vlaštovka, časopis *Styl*, který se později přejmenoval na *Naše žena a svět kolem ní*. Dámy, které chtěly vypadat k světu, si v něm prohlížely poslední trendy. K veselému nakupování ale nebyly prostředky, a tak rodiny dostávaly tzv. šatenky. Mladí, staří, všichni vypadali velmi podobně, nosilo se, co bylo

k dostání. Individualita v módním světě už ale „na Západě“ kula pikle.

Dior v roce 1947 představil ideál nové ženské siluety, kterou dnes nikdo nenazve jinak než *New Look*. Původní název kolekce byl jiný, ale jedna z oslněných novinářek použila tento výraz a ten už kolekci zůstal. Byl totiž všerikající. Dior zúžil pas, zjemnil těžká ramena a sukni rozšířil, jak jen to šlo. Pro vzdálené Československo byly tyto obrázky z Paříže naprosto nepředstavitelné.

Výstava funkčního oděvu, která proběhla o dva roky později v Praze, se od Diorova pohledu velmi lišila. Žena dělnice měla být především všestranná ve svém pracovním životě, a neměla tolik upozorňovat na své tvary. Reálné československé ulice ale zatím opravdu nebyly připraveny na pařížskou eleganci. Padesátá léta se pečlivě starala o uniformitu a podle toho vypadaly i stránky populárního časopisu **Vlasta**, který odrážel obecný vkus a který bychom dnes považovali za lifestylový.

Dior: „Štěstí je tajemstvím krásy. Neexistuje štěstí bez krásy.“

Josef Vydra k výstavě funkčního oděvu v Uměleckoprůmyslovém muzeu:

„Je nejhezčtí ukázkou pracovní módy.

(...) Dodává pracujícímu člověku sebevědomí, odvahy a vzbuzuje v něm ono psychologické vědomí sounáležitosti k určitému pracovnímu kolektivu.

V tom je právě ona morální a společenská úloha šatu.“

Jak se odlišit

Jenomže, co je ideologie proti ženské touze být krásná! V šedesátých letech se naplno ukázalo, že móda si svoji cestu nakonec najde. Už od padesátek rostly samoobslužné obchody a velké obchodní domy (**Kotva a Máj v Praze, Ještěd v Liberci**) a vznikaly i domy zaměřené čistě na módu. **Dům módy** na pražském Václavském náměstí byl příběhem sám o sobě. Měl být ojedinělou možností získat zahraniční střihy a materiály, ale realita nebyla vždycky růžová. Stal se místem, kam jste si šla vybrat šaty do